Kuntaliitto
Kommunförbundet

Lausunto

Dnro 740/03/2017

6.10.2017

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Lausuntopyyntönne

HE 106/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018; työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan omaa toimialaa koskevat osat

Kuntatalous vahvistui - haasteet jatkuvat

Viime vuonna kuntatalouden vuosikate kokonaisuudessaan vahvistui ja tilikauden tulos nousi peräti 1,1 miljardiin euroon. suotuisasta kehityksestä huolimatta 98 kunnalla tilikauden tulos oli negatiivinen.

Positiivinen kehitys johtui pääosin kuntasektorin toimintamenojen historiallisen maltillisesta kasvusta. Menojen kasvua hillitsivät muun muassa kuntien omat sopeuttamistoimenpiteet, kilpailukykysopimukseen liittyvien alentuneiden lomapalkkavarausten kirjautuminen vuodelle 2016 sekä muut sopeutustoimet. Myös verorahoitus kehittyi hivenen edellisvuotta paremmin.

Kuntatalouden investointimenot pysyivät korkeina. Tästä huolimatta velkaantumisen kasvu hidastui ja investointien omarahoitusosuus nousi jo yli 70 prosentin.

Tänä vuonna odotettua myönteisempi talouskehitys on nostanut erityisesti kuntien yhteisöveroennusteita. Lähivuosien kuntien tuloennuste on kuitenkin vaimea, sillä kiky-sopimus heikentää kuntien veropohjaa noin 500 milj. eurolla vuoden 2018 tasossa. Tulopohjan kehitystä hidastavat myös useat valtionosuuksiin kohdistetut leikkaukset.

Vuonna 2018 kuntien talousnäkymien ennakoidaankin heikkenevän ja palautuvan vuoden 2016 tasolle.

Kuntatalous on nykyisellä urallaan saavuttamassa hallituksen sille julkisen talouden suunnitelmassa asettaman rahoitusasematavoitteen, paikallishallinnon nettoluotonanto korkeintaan -0,5 % suhteessa BKT:hen vuonna 2019.

Säästötoimia jatkettava, leikkauksia kohtuullistettava

Hallituksen tavoitteena on luoda kunnille osana julkisen talouden sopeuttamista edellytyksiä menosäästöihin tai tulojen lisäyksiin noin 700 milj. euron edestä vuoden 2019 tasolla. Kuntaliiton kesäkuisen kyselyn mukaan hallituksen mahdollistamat säästöt eivät ole kuitenkaan toteutuneet kunnissa toivotulla tavalla. Kyselyn mukaan säästöjä tai tulojen lisäyksiä on kuntataloudessa koossa vasta noin 220 milj. euroa.

Toteutuneisiin säästöihin liittyvästä epävarmuudesta huolimatta hallitus on kohdistamassa kunnille jälleen uusia valtionosuusleikkauksia vuonna 2018. Osa leikkauksista on hyvin ongelmallisia, sillä ne pohjautuvat vain laskennallisiin arvioihin kuntien menosäästöistä. Tällaisia ovat kiky sopimukseen liittyvien oletusten lisäksi erikoissairaanhoidon keskittämisestä, omaishoidon kehittämisestä ja vanhuspalvelujen laatusuosituksen tarkistamisesta sekä varhaiskasvatuksesta ja päivähoidon velvoitemuutoksista ennakoidut kuntien säästöt.

www.kunnat.net
www.kommunerna.net

Suomen Kuntaliitto
Toinen linja 14,00530 Helsinki
PL 200, 00101 Helsinki
Puh. 09 7711,faksi 09 771 2291
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
Andra linjen 14,00530 Helsingfors
PB 200, 00101 Helsingfors
Tfn 09 7711, fax 09 771 2291
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

Leikkaukset eivät saa perustua oletuksiin kuntien käyttäytymisestä eikä niitä tule toteuttaa ennakko-odotuksiin perustuen. Kuntien säästöt näkyvät valtionosuusrahoituksessa kuntien vuosittaisen kustannustenjaon kautta.

Leikkaukset ja kilpailukykysopimuksen muut tulopohjan heikennykset asettavat taloudellisesti heikommin pärjäävät yksittäiset kunnat vaikeaan asemaan. Talouskasvun voimistuminen saattaa jopa lisätä eroja kuntakentän sisällä.

Työttömyys edelleen korkealla tasolla

Korkealla pysyvä työttömyys, erityisesti pitkäaikaistyöttömyys, turvapaikkahakijoiden määrän sekä perus- ja ansioturvaan tehtävät leikkaukset aiheuttavat lähivuosina menopaineita kuntien palveluihin ja tulonsiirtoihin, erityisesti toimeentulotukeen, jonka kuntarahoitusosuus säilynee Kela-siirrosta huolimatta. Kilpailukyky, talouskasvu ja työllisyys ovat avainasemassa ja ratkaisevat myös kuntatalouden kohtalon. Rakenteelliset uudistukset vaikuttavat onnistuessaankin vasta vuosien päästä.

Kuntaliitto pitää huolestuttavana tilannetta, jossa toisaalta on resurssien niukkuutta ja toisaalta resurssien vajaakäyttöä. Tilanteeseen tulee hakea ratkaisua kaupunki- ja kuntavetoisesta kumppanuudesta, johon käynnistyneet alueelliset kokeilut antavat hyvän mahdollisuuden.

TEM:n pääluokan talousarvioesitys 2018

Julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen määrärahoissa on ensivuodelle noin miljoonan euron vähennys. Työttömyyden kasvu on taittunut, mutta se ei vielä ole alentanut kuntien maksamia työmarkkinatukimaksuja. Myös TE-hallinnon henkilöstöresursseihin kohdistuu merkittäviä säästöpaineita. Tämä heijastuu työttömien ohjaukseen ja mm. kuntien ja Kelan kanssa yhdessä toteutettavan työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun resursointiin ja toimintaedellytyksiin. Kuntaliitto onkin erittäin huolestunut resurssien ja tarpeen välisestä epäsuhteesta.

Julkisen talouden suunnitelman mukaan määrärahavähennykset jatkuvat. Työvoima- ja yrityspalvelujen määrärahojen laskiessa 327:ään miljoonaan euroon, aktiivisen työvoimapolitiikan suhteellinen osuus työttömyyteen liittyvistä menoista kutistuu merkittävästi.

Julkisen talouden suunnitelman mukaan ammatillisen koulutuksen siirto työ- ja elinkeinoministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnon alalle toteutetaan vuonna 2018.

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että siirto toteutetaan niin, että koulutuksen joustava työelämälähtöisyys turvataan ja samalla varmistetaan myös pitkään työttömänä olleiden henkilöiden tosiasialliset mahdollisuudet osallistua ammatillista osaamista kehittävään koulutukseen.

Kotouttaminen

Työ- ja elinkeinoministeriön tavoitteena on kotouttamisprosessin oikea-aikaisuus ja kotoutujan palvelutarpeeseen vastaaminen sekä maahanmuuttajien alkuvaiheen palvelujen vahvistaminen.

Kunnat järjestävät kotouttamispalveluja erityisesti kuntaan muuton alkuvaiheessa kunnille maksettavilla laskennallisilla korvauksilla. Valtio maksaa kunnille laskennallisia korvauksia kiintiöpakolaisten ja oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden vastaanottamisesta. Lisäksi kuntien maahanmuuttajapalveluita kehitetään ja toteutetaan hankerahoituksella.

Tällä hetkellä laskennalliset korvaukset kunnille ovat 6 845 euroa vuodessa alle 7-vuotiaasta ja 2 300 euroa vuodessa 7 vuotta täyttäneestä henkilöstä. Korvauksia maksetaan kunnille kiintiöpakolaisista neljän vuoden ajan ja muiden henkilöiden osalta kolmen vuoden ajan.

Laskennallisten korvausten taso määriteltiin vuonna 1993. Sen jälkeen laskennallisia korvauksia on korotettu kaksi kertaa. Vuonna 2010 korvauksia korotettiin kymmenellä prosentilla ja vuonna 2011 korotettiin yli 7-vuotiaista maksettavaa korvausta kymmenellä prosentilla. Tilastokeskuksen julkisten menojen hintaindeksin mukaan kuntien sosiaalitoimen kustannukset ovat vuosina 1993 - 2016 nousseet 78,1 %. On otettava huomioon myös palvelujen laadullisen ja määrällisen muutoksen vaikutus kustannusten nousuun.

Kunnille maksettavat korvaukset eivät enää vastaa palvelutuotannosta aiheutuneita kustannuksia. Jotta korvaustaso vastaisi vuoden 1993 jälkeen tapahtunutta kustannusten nousua sosiaalitoimessa, tulisi laskennallisten korvausten alle 7-vuotiaiden osalta olla 11 083 euroa vuodessa ja 7 vuotta täyttäneiden osalta 3 384 euroa vuodessa.

Valtiovarainministeriön ehdotuksessa valtion talousarvioksi vuodelle 2018 ei ole esitetty korotuksia kunnille maksettaviin laskennallisiin korvauksiin.

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että laskennalliset korvaukset korotetaan vastaamaan kustannuksia. Kunnilta saadun palautteen mukaan laskennallisten korvausten taso ei ole riittävä. Myös eduskunnan hallintovaliokunta on mietinnössään 4/2016 katsonut, että laskennallisiin korvauksiin tulisi kohdistaa hallituskauden aikana määrällinen korotus asteittain niin, että korvausten jälkeenjääneisyys korjaantuu.

Kuntaliitto korostaa, että hankkeiden hyvien toimintatapojen siirtäminen jatkuviksi prosesseiksi vaatii pysyvän ja riittävän valtion rahoituksen.

Palkkatuella työllistäminen

Palkkatuki on harkinnanvarainen, työttömän työnhakijan työllistymisen edistämiseksi tarkoitettu tuki, jota voi käytettävissä olevien määrärahojen puitteissa myöntää työnantajalle palkkauskustannuksiin. Palkkatuki on rahallinen korvaus siitä, että työnantaja saattaa joutua käyttämään tavallista enemmän aikaa työntekijän työnohjaukseen. Palkattavan työttömän työttömyys on syystä tai toisesta pitkittynyt, työtyökokemus voi olla vähäistä tai osaaminen kaipaa päivittämistä. Koska palkkatuettu työ perustuu työttömän työnhakijan palvelutarpeisiin, tulee aina arvioida, kuinka hyvin palkkatuettu työ parantaa työttömän ammatillista osaamista ja edistää työmarkkinoille työllistymistä.

Sekä kuntien että järjestöjen palkkatukipaikkoihin ohjautuu henkilöitä, joiden työllistymismahdollisuudet avoimille työmarkkinoille ovat heikompia ja suuri osa näihin palkkatukipaikkoihin ohjautuvista henkilöistä on pitkäaikaistyöttömiä. Palkkatuen suuntaaminen pelkästään yrityksille tulee merkittävästi vähentämään sekä pitkäaikaistyöttömien työllistymismahdollisuuksia, että kuntien ja kolmannen sektorin tarjoamaa tukea ja palveluja.

Kuntien panostus työllisyyden hoitoon merkittävä

Kuntien panostukset työllisyyden edistämiseen ovat vuositasolla jo reilusti yli 800 miljoonaa euroa. Erityisen merkittäviä ne ovat kaupunkiseuduilla, joissa elinkeinopolitiikan kokonaisuudessa työllisyyden hoidolla on tärkeä rooli. Kuntien taloudelliset panostukset, kasvanut osaaminen ja työllisyyttä edistävät palvelut tulee ottaa huomioon työllisyydenhoidon uudelleenjärjestelyissä niin, että kunnilla on jatkossa mahdollisuus sopia maakunnan kanssa vastuista ja velvoitteista.

Jos kunnilla on mahdollisuus ja kannustin hoitaa työllisyyttä, on myös työmarkkinatuen osittain rahoitusvastuu kunnille perusteltua. Se edellyttää kuitenkin työmarkkinatuen kehittämistä niin, että sitä voidaan jatkossa entistä joustavammin käyttää aktivoinnin välineenä.

Hyväksi koettuja käytäntöjä tulee kehittää ja syventää uuteen toimintaympäristöön sopivaksi.

Työvoima- ja yrityspalvelujen alueelliset kokeilut

Kokeilut ovat vihdoin ja viimein käynnistyneet ja niiden on tarkoitus kestää vuoden 2018 loppuun. Työ- ja elinkeinoministeriön saamissa useimmissa asiantuntijalausunnoissa pidettiin kokeiluaikaa tulosten havaitsemiseksi erittäin lyhyenä. Vaikuttavuuden, saumattomien polkujen rakentamisen ja asiakkaiden vaatiman pitkäkestoisemman tuen tarpeen kannalta kokeiluja tulisi jatkaa vuoden 2020 alkuun asti. Olisi hämmentävää siirtää kokeilun asiakkaat ja TE-toimistosta siirtynyt henkilöstö vain vuoden 2019 ajaksi takaisin organisaatioon, joka on siirtämässä toimintansa uusiin maakuntiin.

Myös työelämä- ja tasa-arvovaliokunta piti kokeilulle asetettujen tavoitteiden saavuttamiselle ja kokeilun vaikuttavuuden arvioinnille ongelmallisena sitä, että kokeiluaika jää lyhyeksi. Valiokunnan mietinnössä todetaan, että maakuntauudistuksen täysimääräinen toteutuminen vie vuosia ja edellyttää siirtymäkautta. Siirtymäkauden aikana tarvitaan kokeilusta saatavia kokemuksia ja näkemyksiä erityisesti kuntien ja maakuntien välisen yhteistyön kehittämiseksi.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ehdotti lausunnossaan, että työ- ja elinkeinoministeriö vielä harkitsee kokeilukauden jatkamista vuoden 2020 loppuun saakka. Kuntaliitto kannattaa esitystä.

Työllisyyspoliittisen kuntakokeilun tavoitteena oli vuosien 2012 - 2015 aikana kehittää kuntien, TE-toimistojen sekä muiden viranomaisten ja toimijoiden yhteistyötä. Yhteistyön syventämisen tueksi palkattiin kokeiluun pääsihteeri, jonka työnantajana toimi Kuntaliitto. Kulut jaettiin puoliksi Kuntaliiton ja työ- ja elinkeinoministeriön kesken. Pääsihteeri koordinoi hanketta valtakunnallisella tasolla, vastasi johtoryhmän kokousten järjestämisestä, piti yhteyttä kokeilussa mukana oleviin kuntiin ja toimi kuntien ja TE-toimistojen yhteistyön tukena ja apuna. Jämäkkä koordinaatio on tutkimusten mukaan noussut yhdeksi hyvin keskeiseksi menestystekijäksi erilaisissa hankkeissa. Myös työvoima- ja yrityspalvelujen alueellisissa kokeiluissa olisi tarpeellista koordinointihankkeen avulla varmistaa, että kokeilulle asetetut tavoitteet ja päämäärät toteutuvat sekä huolehtia, että hallituksen strategiat ja kehittämislinjaukset huomioidaan kokeilun toteutuksessa.

Kuntaliitto on esittänyt, että kokeilun toimeenpanon tueksi työ- ja elinkeinoministeriön sekä Kuntaliiton yhteistyönä tulisi uusiin työvoima- ja yrityspalvelujen alueellisiin kokeiluihin saada koordinaatiohanke.

SUOMEN KUNTALIITTO

Reijo Vuorento
apulaisjohtaja

Erja Lindberg
kehittämispäällikkö